

Historik över Vittskövle gods

Vittskövle gods - ägarelängd:

Godset Vittskövle är beläget mellan Linderödsåsen och Östersjön i Gärds härad, Vittskövle socken. Den tidigaste kände ägaren till Vittskövle, omtalad 1355, var väpnaren Greger Pedersen av *Krognossläkten*. Själva huvudgården var då belägen norr om byn Vittskövle. Greger Pedersen följdes av sonen Holger Gregersen, vars dotter Holgerd Holgersdatter gifte sig med Axel Pedersen *Brahe*, som år 1401 kom att äga hela gården. Under 1400-talet och början av 1500-talet var Vittskövle uppsplittrat på flera ägare. I början av 1550-talet lät Jens Brahe, gift med Lene Thott, uppföra det nuvarande slottet och 1555 kom han att stå som ensam ägare till hela Vittskövle. Jens Brahe följdes av sonen Henrik Brahe, danskt riksråd och befallningsman på Bornholm, som herre över Vittskövle. Förutom Vittskövle ägde Henrik Brahe även Löberöd, Hvidarp, Osbyholm, bondegods i Skåne samt gods i Danmark.

Vid Henrik Brahes död 1587 övergick godset till dottern Margareta Brahe, gift med Christian *Barnekow*. 1666 övertogs gården av deras sonson Kjell Christoffer Barnekow, född 1663. Förutom Vittskövle ägde Kjell Christoffer Barnekow även Rosendal, Ugerup och Örtofta, länsgodsen Ralsvik och Strey samt Gammel-Kjöge på Sjælland. År 1695 utnämndes han till överste för ett holländskt regemente i engelsk sold. År 1700 återvände han till Sverige och förordnades till överste för skånska ståndsdragonerna, mot det att han skulle förstärka regementet med 211 man, fullt utrustade med häst och mundering och uppsatta på hans bekostnad. Då han samma år dog i Kalmar övertogs godset och utrustandet av de 211 soldaterna av hans hustru Margareta von Ascheberg, dotter till fältmarskalken och generalguvernören över Skåne Rutger von Ascheberg. Under 53 år fram till sin död 1753 styrde hon över Vittskövle och utökade de ägda godsen med Ellinge, Sövdeborg och halva Tosterup. Vid hennes död ärvdes gården av sonen Christian, landshövding i Kristianstads län, som 1762 följdes av Kjell Christoffer Barnekow och 1818 av dennes son Christian Barnekow.

1826 sålde Christian Barnekow Vittskövle till bankiren Jonas *Hagerman* i Paris som 1836 i sin tur sålde gården vidare till brodern Gustaf Hagerman, köpman i Ystad.

1837 övergick Vittskövle till Gustaf Hagermans måg hovmarskalken Rudolf Hodder *Stjernswärd*. Denne var son till Rudolf Hodder Ahlberg som 1762 adlades Stjernswärd. 1855-1867 ägde Rudolf Hodder Stjernswärd förutom Vittskövle även Karsholms gods i Österlövs socken i Kristianstads län. Vid hans död 1867 övertogs och styrdes Vittskövle och Karsholm av änkan Maria Stjernswärd, född Hagerman, tillsammans med barnen fram till 1869 då Karsholm köptes av Michael Treschow och 1870 då sonen Carl Gustaf Stjernswärd övertog Vittskövle. Genom giftermål 1875 med Clara Amalia von Nolcken, dotter till godsägaren Carl Adam von Nolcken, kom han även att bli ägare till Jordberga gods i Källstorps socken i Malmöhus län. Vid hans död 1896 kom sonen Erik Rudolf Hodder Stjernswärd att överta Vittskövle, medan änkan Clara Amalia Stjernswärd fortsatte som ägare till Jordberga.

1915 sålde Erik Rudolf Hodder Stjernswärd det mesta av arrendegodsen till Andelsföreningen Eget Hem inom Kristianstads län varvid återstående delen med slottet ombildades till familjeaktiebolaget *AB Widtskövle* med Rudolf Stjernswärds barn Rolf-Henning Stjernswärd, Mary Ursula Florence Stjernswärd och Susanne Celestine Florence Stjernswärd som ägare.

Jus patronatus:

Enligt den danske kungen Fredrik II:s förläningsbrev av den 7 juli 1568 förlänades Henrik Brahe jus patronatus på Vittskövle kyrka. Genom Gustav III:s utslag av den 21 januari 1773 förlänades Kjell Christoffer Barnekow patronatsrätten även på Degeberga kyrka. 1923 avstod Stjernswärd från patronatsrätten till både Vittskövle och Degeberga kyrka.

Godsets omfattning:

Enligt jordeboken för 1754 omfattade Vittskövle gård och gods hemman och lägenher i Vittskövle socken, Sönnarslövs socken, Everöds socken, Degeberga socken, Hörröds socken, Maglehems socken, Huaröds socken, Västra Vrams socken, Östra Vrams socken, Djurröds socken, Träne socken, Linneröds socken och Åhus socken samt kvarnarna Herremöllan, Brinkamöllan, Saxamöllan samt Trobromölla (?).

När Kjell Christoffer Barnekow år 1805 sålde Vittskövle gård och gods till sonen Christian Barnekow omfattade detta

Vittskövle socken: Vittskövle säteri, No 1-18, 20-78 och 80 Vittskövle, No 1-7 Österlia, No 1 Hjortholmen samt No 1, 3-6 och 8-9 Eskilstorp

Sönnarslövs socken: No 1, 3, 8, 11-12, 15-19, 21, 23, 26-28 Borrestad samt No 1 Stianderöd

Degeberga socken: No 5, 8, 13-14, 16, 19-20 och 24 Degeberga, kvarnen Saxamöllan, No 1-3 Tolseröd, No 2-4 Ebbaröd, No 2 och 4 Kyllingaröd samt No 1 Tunneröd

Maglehems socken: kvarnen No 1 Brinkamöllan (frälseräntan), No 1-2 och 4-13 Folkestorp

1812 bytte Axel De la Gardie No 5 Borråkra och fiskarehuset i Yngsjö mot No 1 Stianderöd

Troligen på 1820-talet tillkom utgården Segesholm med kvarnen Herremöllan

När Christian Barnekow år 1826 sålde Vittskövle gård och gods till Jonas Hagerman omfattade detta hemman och gatehus i 5 socknar omfattande 6 mantal säteri, 14 7/48 mantal insockne frälse och , huvudsakligen:

Vittskövle socken: Vittskövle säteri, Segesholms gård, No 1-18, 20-28, 30, 33-34, 36-44, 46-49, 59, 73 och 95 Vittskövle, kvarnen Herremöllan, No 1-6 Österlia, No 1 Hjortholmen, No 1 och 3-8 Eskilstorp

Degeberga socken: No 5, 8, 13-14, 16, 19-20 och 24 Degeberga, No 2 och 5 Borråkra, No 2-4 Kyllingaröd, No 1-3 Tolseröd, No 2-4 Ebbaröd, No 1 Tunneröd, kvarnen Saxamöllan och kvarnen Dämmemöllan

Everöds socken: Lyngby gård och No 15-16, 21 och 24 Lyngby

Maglehems socken: kvarnen No 1 Brinkamöllan (frälseräntan), No 1-2 och 4-7 Folkestorp

Åhus socken: No 9 Yngsjö (Yngsjö/Döfwan säteri)

1833 köpte Gustaf Hagerman No 1 Olseröd

Omkring 1840 såldes No 2-4 Kyllingaröd och No 95 Vittskövle

1841 sålde Rudolf Hodder Stjernswärd delar av No 2 Ebbaröd och No 3-4 Ebbaröd

Omkring 1841-1842 såldes No 2 och 5 Borråkra

1850 tillkom Lyngby gård för att 1852 återgå på arrende. 1856 tillkom Folkestorp och Böke och 1864 tillkom återigen Lyngby gård.

1854 köpte Rudolf Hodder Stjernswärd åldrätterna No 44-46 Vittskövle

1871: No 4-6 Österlia, No 1 Tunneröd, Lyngby gård och No 15-16, 21 och 24 Lyngby, No 1-2 och 4-7 Folkestorp, kvarnen Saxamöllan

Arvsskiftet 1870:

Vittskövle socken: Vittskövle säteri, Segesholms gård, No 1-18, 20-28, 30, 33-34, 36-44, 46-48, 59, 73 och 95 Vittskövle, Vittskövle åldrätter No 44-46, kvarnen Herremöllan, No 1-6 Österlia, No 1 Hjortholmen, No 1 och 3-8 Eskilstorp

Degeberga socken: No 5, 8, 13-14, 16, 19-20 och 24 Degeberga, No 1-3 Tolseröd, No 2 Ebbaröd, No 1 Tunneröd, kvarnen Dämmemöllan

Maglehems socken: kvarnen No 1 Brinkamöllan (frälseräntan) och No 1-2 och 4-7 Folkestorp

Åhus socken: No 9 Yngsjö (Yngsjö/Döfwan säteri)

1873 sålde Rudolf Stjernswärd till brodern Carl Gustaf Stjernswärd No 1-2 och 4-7 Folkestorp, Friseboda samt Perstorp

1915 sålde Erik Rudolf Hodder Stjernswärd det mesta av arrendegodsen till Andelsföreningen Eget Hem inom Kristianstads län

Byggnaderna vid Vittskövle gård:

Slottet som uppfördes vid mitten av 1500-talet är omgivet av breda vattengravar. I samband med byggandet av slottet uppfördes öster om byggnaden en ladugårdsbyggnad, vilken även denna var omgiven av vattengravar. Fram till 1840-talet låg på denna plats gårdens alla ladugårds- och ekonomibyggnader. I samband med att dessa flyttades borttogs vindbryggorna över kanalerna och den av vattengravarna inhägnade platsen förvandlades till trädgårdsanläggningar. Med C. G. Brunius uppfördes i stället nya ekonomibyggnader norr och söder om borgen.

Olika verksamheter vid godset:

I slutet av 1600-talet anlades ett stuteri vid Vittskövle, som under andra halvan av 1800-talet överflyttades till utgården Segesholm.

Vid Vittskövle fanns redan på 1700-talet bränneri, tegeltillverkning samt sågkvarn. Möjligen i början av 1800-talet tillkom holländeri.

Vid Lyngby och Tolseröd fanns i början av 1800-talet, möjligen ännu tidigare, både holländeri och bränneri.

Vid Eskilstorp uppfördes omkring 1840 ett nytt bränneri

Vid utgården Segesholm, som troligen övertogs på 1820-talet, fanns sedan början av 1700-talet ett stuteri. Under Segesholm fanns även kvarnen Herremöllan samt ett tegelbruk, vilket uppfördes senast på 1830-talet.

På 1860-talet omfattade Vittskövle gods omkring 10 000 tunnland, varav omkring 3500 tunnland utgjordes av åker, 2500 av äng, 2000 av skog samt 2000 av torvmark.

På 1870-talet var skogsväsendet på Vittskövle uppdelat på fyra huvudkomplex, nämligen skogarna vid Vittskövle, Tolseröd, Bröna samt Furuboda.

1908 anlades en blomsterlökodling på utgårdens Segesholm där man odlade tulpaner, hyacinter, narcisser med flera blommor

1909 köptes staffabriken i Hörröd.

1910 lät Carl Gustaf Stjernswärd elektrifiera Vittskövle. Elkraft alstrades dels med en ångmaskin, dels i en liten vattenkraftstation. Med hjälp av elkraften drevs bland annat en elektrisk järnväg som förband olika delar av godskomplexet. Elkraft såldes även till abonnenter på landsbyggen kring Vittskövle.

Omkring 1912 uppfördes ett kalksandtegelbruk.

1948 omfattade skogsförvaltningen omkring 2500 hektar skogsmark, kalksandstensfabrik och cementhåstenfabrik.

1970 omfattade godset totalt 3586 hektar, varav 720 hektar upptogs av jordbruksdriften, 54 hektar av tomter, vägar, park, trädgård med mera, 233 hektar utgjorde utarrenderade betesmarker, kärr och sanmarker, 2376 hektar täcktes av skogsmark samt 203 hektar av övrig mark och flygsandfält vid havet. Godset drevs fortfarande som familjeaktiebolag. Till jordbruksdriften hörde också bränneri och en göddjursbesättning om cirka 900 djur och med 17 man anställda vid jordbruket. Utöver skogs- och jordbruk ingick i driften ett större barrsågverk samt elektrisk kraftdistribution. Sågverkets behov täcktes i huvudsak genom inköp och elkraften köptes av Sydsvenska Kraft AB.

Verksamheter och intressen inom många fält:

Tillsammans med affärsmannen Frans Henrik Kockum och de skånska godsägarna R. Tornérhielm, J. Stjernblad, H. Ramel och J. von Schwerin bildade *Rudolf Hodder Stjernswärd* (1808-1867) på 1840-talet Gällivarebolaget för exploatering av Gällivare malmfält, men projektet gick med stor förlust och redan efter några år upphörde bolaget. Ryttmästaren Rudolf Hodder Stjernswärd var även ledamot av styrelsen för Alnarps lantbruksinstitut 1861-1865, stiftare och ledamot av styrelsen för Orups lantbruksskola samt ledamot av direktionen för Skånska hypoteksföreningen.

Ryttmästaren Carl Gustaf Stjernswärd var ledamot av direktionen för Skånska hypoteksföreningen 1874, ledamot av styrelsen för Alnarps lantbruksinstitut 1870-1896, ledamot av styrelsen för Skånes enskilda bank 1887, ledamot av stuterikommissionen 1890 samt ledamot av styrelsen för Börringe - Östratorps järnväg 1894.